

Foto: Profit – Martin Šiebert (2x)

PŘEDSEDA ÚRADU PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ KAREL NEUWIRT:

Z databází musí zmizet rodná čísla

„Úřady a instituce nesmějí chtít víc údajů, než potřebují,“ říká předseda Úřadu pro ochranu osobních údajů. A všechny firmy, které nemají ze zákona povolení k využívání rodných čísel klientů a obchodních partnerů, je budou muset ze svých databází vymazat.

BLANKA RŮŽIČKOVÁ

Jak je možné, že například v obchodním rejstříku nebo na katastru nemovitostí, což jsou veřejně přístupné dokumenty, stále ještě najdeme jména, adresy i rodná čísla zapsaných osob?

Tyto registry jsou zřízeny zvláštními zákony, které přesně určují, jaké údaje v nich mají být a k jakému účelu slouží.

Není v nich rodné číslo zbytečné?

Jeho uvedení stanovil zákon, takže občan musí respektovat, že se rodné číslo v těchto registrech objeví. Náš úřad se přesto domnívá, že by bylo lepší, kdyby některé údaje, mezi nimi například rodné číslo, nebyly veřejně přístupné. Aby se k nim zájemce dostal pouze a teprve v pří-

padě, kdy prokáže určité oprávnění – právní zájem, proč je chce zjistit.

Které další údaje by tam podle vašeho názoru neměly být?

Bylo by žádoucí, aby všechny veřejné rejstříky, seznamy, které vznikly už dřív, se nyní z pohledu ochrany osobních údajů revidovaly. Pro úřady, například živnostenské, jsou samozřejmě uváděné údaje potřebné, pokud chtějí odpovědně udělovat oprávnění k podnikání. A ani my nenavrhneme, aby se některé údaje z registrů vyřadily, ale aby byly skryté. Čili aby nebyly v celém svém rozsahu volně přístupné pro širokou veřejnost.

Je ve světě běžné, že existují veřejně přístupné databáze s osobními daty?

V zemích, které můžeme z hlediska ochrany osobních dat považovat za vyspělé, to obvykle není. Databáze tam nejsou tak široce přístupné jako u nás. K podrobnostem o majiteli nemovitosti, kterou kupujete, se tam například dostanete jedině prostřednictvím příslušné právní kanceláře.

Jakými pravidly se tyto databáze řídí?

Shromážděné údaje především není možné použít k jinému účelu, než pro který

byly získány. U katastru nemovitostí je například lze využít jen pro uspořádání majetkoprávních vztahů k nemovitosti. Čili nikoli, jak je častou praxí v Česku, také ke zjištění majetkových poměrů vlastníka nemovitosti.

Neprovinila se některá média, když zveřejnila Grossovu směnku s čitelnými údaji včetně rodných čísel aktérů?

To, že tam rodné číslo je, není v rozporu se zákonem. Neodporuje mu ani zveřejnění směnky v médiích, protože šlo o fotografii dokumentu (předpokládám, že legálně získaného). Zřetelná rodná čísla v novinách nebo na obrazovce jsou spíše otázkou etiky a podle našeho názoru by zveřejněný dokument nijak nepozbyl svou vypovídací schopnost, kdyby ta čísla a případně i adresy byly znečitelněné, jak tomu koneckonců v některých médiích i bylo.

Jak vůbec hodnotíte úroveň ochrany osobních dat v Česku?

Příslušný zákon platí od roku 2000 a za tu dobu nepochybně nastal pokrok ve vnímání jeho potřebnosti, budování ochrany soukromí i respektování osobních údajů. V rámci Evropské unie jsme možná mezi přistoupivšími zeměmi nejdál, ale situace stále ještě není ideální. Proto nyní probíhá osvětová kampaň našeho úřadu – chceme

■ ÚŘAD PRO OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Nezávislý orgán, který dohlíží na dodržování povinností při zpracování osobních údajů, vede registr povolených dat, přijímá podněty a stížnosti občanů na porušení zákona a poskytuje konzultace v oblasti ochrany osobních údajů. Jeho činnost se řídí zákonem o ochraně osobních údajů, který má zabránit neoprávněnému shromažďování, zveřejňování nebo jinému zneužívání těchto informací. Úřad uvádí, že při současném rozvoji informačních technologií je právo občana na soukromí dané Listinou práv a svobod stále více narušováno.

znovu lidem vysvětlovat, jak je pro ně důležité, aby si svá osobní data chránili.

Zákon je nechrání dostatečně?

I když máme jeden z nejprísnejších zákonů, je třeba změnit myšlení lidí. Například úřadům a institucím jsou zvyklí poskytovat vyžádané údaje bez větších protestů, protože byli vychováni v totalitním režimu, který nerespektoval právo na soukromí a ochranu jednotlivých osob.

Změnit chování lidí není snadná nebo krátká procedura. A ani úřady, které shromažďovaly a uchovávaly mnohá osobní data třicet čtyřicet let, nejsou ochotny je nyní vymazat nebo omezit jejich počet.

Které instituce podle vás vyžadují zbytečně mnoho osobních údajů?

Máme praktické zkušenosti, že řada institucí či státních orgánů shromažďuje obsáhlé databáze žadatelů o různé dotace, příspěvky nebo podpory. Přitom pro rozhodnutí o přidělení této podpory požadují naprosto nepodstatné informace. Zabývali jsme se například stížností, že v dotazníku o přidělení pomůcky pro zdravotně postiženého chtěla příslušná instituce údaj, jaké má doma obrazy a dokonce se dožadovala vstupu do jeho bytu.

Kde na zbytečné požadavky narážejí podnikatelé?

Zákon o ochraně osobních údajů chrání soukromé osoby, tedy nikoli právnické osoby či podnikatelské subjekty. Čili informace o firmách zákon neupravuje. Ale měl by zamezit, aby někdo požadoval detailní informace o osobách, které jsou reprezentanty firem, třeba o jejich soukromém životě. A to je problém obchodních nebo živnostenských rejstříků, kde by měla být chráněna například soukromá adresa podnikatele.

Dostáváte stížnosti na banky?

Banky mohou ze zákona shromažďovat osobní údaje o klientech, aby mohly posoudit jejich bonitu a předešly rizikům při poskytování úvěrů. My jsme docílili pouze toho, že nesmí evidovat takzvané citlivé údaje, tedy například o zdravotním stavu nebo náboženském vyznání. A bojujeme proti tomu, aby shromažďovaly informace o třetích osobách a ponechávaly si v databázích údaje o osobách, kterým nakonec požadovaný úvěr nebo službu neposkytly.

Když si třeba vezmete leasing za padesát tisíc a oni po vás chtějí údaje vašich příbuzných do třetího kolena, tak samozřejmě těžko hovořit o vyváženosti nastaveného vztahu. Nebo se dovolávají eliminace svých rizik, ale na druhé straně, klientovi sami neposkytují informace o tom, jak budou údaje zpracovávány.

Jaké riziko podstupují, pokud někomu lehkomyšlně předám své osobní údaje?

Poskytnete je pro nesmyslné důvody, třeba když některý obchodní řetězec prová-

dí průzkum spojený s ochutnávkou nebo rozdává marketingové dárečky. A chce „jen to“, abyste vyplnila nějaký dotazník. Vy dostanete hrníček, ale ta firma získá mnohonásobně víc. Pak se divíte, proč vás obtěžují nabídky firem, u kterých nevíte, jak na vás získaly kontakt. Neuvědomíte si, že si firmy vyměňují informace, navzájem poskytují databáze.

Jsou tady i vážnější rizika?

Rodné číslo je český národní identifikátor, kterým můžete propojovat různé databáze. Vezměte si, že nepotřebuji nic víc než toto číslo a mohu na jeho základě vytáhnout odjinud informace o vašem zdravotním stavu, o financích nebo o majetku. Některé marketingové kampaně jsou tak promyšlené, že si rizika ani neuvědomíte. Pokud při nich například poskytnete informace o vybavení domácnosti a někdo je získá a spojí je s tím, kde trávíte dovolené nebo zda používáte bankovní kartu stříbrnou či zlatou a jaké potraviny nakupujete, je to pro vás nesmírně nebezpečné.

Co to jsou vlastně citlivé osobní údaje?

Kromě již zmíněného zdraví vypovídají o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, náboženství, členství v odborových organizacích a podobně. Přesně jsou vymezeny v zákoně. Na jejich zpracování se vztahují přísnější pravidla. A pokud to nedovoluje speciální zákon (třeba o poskytování zdravotní péče) je obecně zakázáno je shromažďovat.

Rodné číslo nebo bydliště mezi ně nepatří?

Ne. Jak již bylo řečeno, „nebezpečnost“ rodného čísla je dána tím, že je to národní identifikátor a že se jeho prostřednictvím dají propojovat informace získávané z různých rejstříků a registrů. Vloni byla přijata změna zákona o evidenci obyvatel a rodných číslech, která zpřísnila pravidla, kdo a za jakých okolností smí rodné číslo vyžadovat a zpracovávat. Pokud by tedy někdo požadoval tento údaj ve vratnici nějaké instituce, jak to bývalo dříve běžné, dnes by už porušil zákon. A za to samozřejmě hrozí postih. Novela navíc stanovila, že organizace, které dosud rodná čísla ve svých evidencích využívaly a nyní nemají ze zákona výjimku, je musí do konce letošního roku vymazat.

Týká se tato povinnost i malých firem a podnikatelů?

Vztahuje se na všechny firmy, protože rodná čísla nesmí podle zákona být například na smlouvách o nákupu zboží.

Jenže evidenční údaj DIČ, který živnostník uvádí na každé faktuře, je přece jeho rodné číslo.

To je nepřijemné, ale zatím se nám to nepodařilo změnit. Snažili jsme se, aby ministerstvo financí pochopilo obavy pod-

nikatelů, aby strukturu DIČ změnilo, nebo aby tam alespoň nebylo celé rodné číslo, ale neuspěli jsme. Zákonodárci to vyřešili po svém – bez našeho vědomí a předchozího projednání uzákonili DIČ v původní podobě při projednávání zákona o správě daní a poplatků. Poslanec, který s návrhem přišel, argumentoval tím, že DIČ nikomu nevádí.

Budete s tím ještě něco dělat?

Náš úřad nemá zákonodárné pravomoci, nemůže zákony měnit ani navrhopvat. Může pouze upozornit na chybu, na rozpor s principy ochrany osobních údajů. V případě DIČ může například při opakovaném projednávání zákona o daních přesvědčit některého z poslanců nebo senátorů, aby navrhnul zrušení toho sporného ustanovení.

Za jakých podmínek mohou běžné firmy rodné číslo evidovat?

Pokud jim to umožňuje zvláštní zákon. Jinak jen tehdy, pokud mají od klientů souhlas. Není prostě možné, aby po vás někdo vyžadoval rodné číslo, když se třeba hlásíte do nějaké televizní soutěže.

Jaké sankce jim hrozí, pokud by rodná čísla ze svých databází nevmazaly?

Úřad začne od příštího roku provádět kontroly, na základě stížností občanů i vlastních zkušeností. V té době už může udělovat sankce, které v případě porušení zákona mohou dosáhnout až 10 milionů korun. ■

(Nezkrácené znění rozhovoru najdete od čtvrtka na www.profit.cz)

■ RNDr. KAREL NEUWIRT

Je prvním předsedou českého Úřadu pro ochranu osobních údajů (ÚOÚ) a tuto funkci zastává od 1. září 2000. Narodil se 7. října 1947 v Ostravě, v rodině středoškolského

profesora. Vystudoval přírodovědeckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obor numerická matematika. V roce 1984 složil rigorózní zkoušky (RNDr.) z oboru informatika.

Ochrana osobních údajů se věnuje dlouhodobě. Od roku 1995 je zástupcem země v expertní skupině pro ochranu dat Rady Evropy ve Štrasburku, v říjnu 2002 se stal jejím místopředsedou. Na konci roku 2003 byl zvolen prvním místopředsedou Poradního výboru, tedy nejvyššího orgánu Rady Evropy zabývajícího se ochranou osobních údajů. Před svým nástupem do funkce předsedy ÚOÚ byl ředitelem odboru ochrany osobních údajů v Úřadu pro státní informační systém. Není a v minulosti nebyl politicky organizován.